

Matias Bals
matiasbals@gmail.com

Vår ref.: 2014/242

Deres ref.:

Dato: 15.01.2015

Uttalelse om et prosjekt om oppvekst på asylmottak (sak 2014/242)

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er et rådgivende organ i forskningsetikk innen sine fagområder, og skal blant annet gi råd og anbefalinger i konkrete saker som forelegges komiteen.

NESH mottok 18. november 2014 en henvendelse fra Matias Bals, som studerer psykologi ved Universitetet i Oslo, om prosjektet ”Oppvekst på asylmottak – En kvalitativ studie av lengeværende asylbarns opplevelse av egen hverdag”. Studien er en del av et NFR-finansiert prosjekt kalt ”Slippering suffering? A comparative ethnography of the encounter between survivors of wars and the scandinavian welfare states”, som er et samarbeid mellom UiO og Fafo, og det er en oppfølging av en tidligere studie gjennomført av Fafo (Weiss, 2013). Henvendelsen ble behandlet av NESH i møte 4. desember 2014.

Bakgrunn

Temaet for prosjektet er sårbarhet og psykisk helse blant lengeværende asylsøkerbarn, som har fått avslag på sine søknader om asyl. Målet er å generere kunnskap og innsikt som kan bidra til å bedre forholdene for disse barna. Målgruppen for prosjektet er altså lengeværende asylbarn og deres foreldre. Særlig argumenteres det for at prosjektet er viktig for å synliggjøre barns perspektiv og deres stemme, og at dette er særdeles viktig i det lengeværende asylbarn befinner seg i en sårbar situasjon hvor det er viktig at deres menneskerettigheter blir godt ivaretatt.

De forskningsmetodene som tenkes brukt er samtykkebaserte semi-strukturerte intervjuer av barn i alderen 10-18 år, med teknikker for å engasjere barn i meningskonstruksjon om deres egen hverdag. F eks ønsker de i intervjuene å gå veien om konkrete beskrivelser av hverdagen, steg for steg i strukturering av døgnet, slik den fremtrer for barna og de refleksjonene de gjør seg rundt dette. Denne intervjuformen vil kombineres med en vanlig samtaleform fra psykisk helsevern for barn- og unge. Det skal også gjennomføres semi-strukturerte intervjuer av barnas foreldre i forkant av intervjuer med barna. Det oppgis i prosjektbeskrivelsen at intervjuer har dokumentert omfattende barnepsykiatrisk og barnefaglig erfaring gjennom arbeid på barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk og arbeid med flyktning barn i regi av Røde Kors og BYMIF.

Vurdering

Henvender har redegjort for en rekke relevante forskningsetiske utfordringer i et eget notat. Redegjørelsen er svært solid, og det er sjelden NESH får en så godt drøftet henvendelse. Samtidig er det snakk om en svært sårbar gruppe, og NESH vil derfor fastholde noen viktige avveininger med utgangspunkt i de tre spørsmålene henvender reiser. Behovet for en grundig forskningsetisk refleksjon er også nødvendig gitt den politiske situasjonen med uklarhet og usikkerhet knyttet til utsendelse av asylbarn, som har preget mediene den siste tiden.

1) Alvorlige belastninger for barna

Henvender redegjør solid for eventuelle belastninger barna kan oppleve å utsettes for i en intervjusituasjon, med henvisning til NESH *Retningslinjer (Punkt 7)*: ”Forskere har et ansvar for å unngå at dem det forskes på, utsettes for alvorlige belastninger.” Disse barna befinner seg i en vedvarende stressituasjon, og hvordan barnet håndterer minner om tidligere erfaringer er vanskelig å vurdere i forkant av intervjuet. Henvender er også tydelig på at det er vanskelig å vite hva i barnets egen hverdag som eventuelt kan være belastende temaer for barnet.

NESHs vurdering er at den forskningsetiske redegjørelsen er god, selv om det i slike studier av sårbare grupper alltid kan være rom for klargjøringer og presiseringer. Foreldre *kan* oppleve press om deltakelse. Barna *kan* få håp og forventninger. Og det *kan* oppstå uklarheter om grensene mellom forvaltning og forskning. Det påligger derfor forskerne et spesielt stort ansvar å sikre at alle relevante hensyn blir ivaretatt så godt det lar seg gjøre. NESH vil dessuten påpeke at

barnas foreldre også er en sårbar gruppe som befinner seg i en presset situasjon og som kan oppleve alvorlige belastninger knyttet til forskningsprosjektet og intervjuene.

2) Barnas krav på beskyttelse

Henvender redegjør videre for barns krav på beskyttelse, med henvisning til NESHS *Retningslinjer* ([Punkt 12](#)). Også her er den forskningsetiske refleksjonen solid, men den er ikke i samme grad reflektert i de andre dokumentene som er lagt ved. Spesielt i følgebrevet til foreldrene og de ansatte ved mottakene bør flere av de forskningsetiske refleksjonene være tydelige og eksplisitte, for eksempel at de forespurte ”familiene” ikke er én enhet, at det kan være forskjeller i interesser og oppfatninger mellom barn og foreldre, at foreldre ikke vil få innsyn i barnas svar, og at barn har en selvstendig rett til ikke å delta i prosjektet selv om foreldrene skulle gi samtykke.

NESH viser i denne sammenheng til beskrivelsen av ”kompleks ufrihet” i en tidligere uttalelse om et liknende prosjekt ([Saksnr. 2014/9](#)).

3) Taushetsplikt og opplysningsplikt

Henvender drøfter også spenningen mellom opplysningsplikt og taushetsplikt, noe som blant annet berøres i NESHS *Retningslinjer* ([Punkt 23](#)) om uavhengighet. Gjennom samtalene med barna, eller i observasjon som gjøres av intervjuer underveis i intervjusituasjon, kan det fremkomme indikasjoner på at barnet trenger helsehjelp, f eks traumebehandling. Forskerne ønsker derfor å ha samtaler med helsepersonell som er tilknyttet mottakene, i forkant av prosjektgjennomføringen, og informere dem om at de vil opplyse om slike plager dersom de avdekkes. Foreldre og barn vil også opplyses om dette gjennom en spesifikk formulering, som er gjengitt den forskningsetiske egenvurderingen fra henvender.

Det er imidlertid uklart om denne formuleringen skal innlede intervjusituasjonen, legges til i informasjonsskrivet, evt. annet. Utover denne uklarheten, fremstår redegjørelsen fra henvender som tilstrekkelig.

På dette grunnlag vil NESH anbefale gjennomføring av forskningsprosjektet. Forskeren er åpenbart kompetent til å vurdere de relevante forskningsetiske spørsmål som prosjektet reiser.

Komiteen vil også løfte frem noen andre momenter, som forhåpentligvis vil være nyttige i det videre arbeidet. I denne sammenheng viser NESH til den ovennevnte uttalelsen ([Saksnr. 2014/9](#)), som drøfter momenter som uforutsett kunnskap, kompleks ufrihet, nektelsesrett og bruken av tolker.

Helt til slutt vil NESH poengtere at det kan være misvisende når det i følgebrevet til foreldre og ansatte ved mottakene står at de etiske utfordringene i prosjektet er behandlet og diskutert i både NESH og REK: NESH har nå behandlet henvendelsen og anbefalt at prosjektet kan gjennomføres, mens den har vært *fremlagt* REK, men denne har ikke *behandlet* henvendelsen, da prosjektet faller utenfor helseforskningslovens virkeområde. Prosjektet er altså ikke *godkjent* av REK.

På vegne av NESH og med vennlig hilsen,

Bjørn Hvinden (e.f.)

Komiteleder, NESH

Vidar Enebakk

Sekretariatsleder, NESH

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.